

בס"ד

תשרי התשפ"ז
מפטיר ויהי אחרי מות משה (יהושע א)

פרשת וזאת הברכה שמיני עצרת ושמיחת תורה

עלון חידושי תורה ופרפראות על פרשת השבוע בעניינא דיומא ממפרשי ומדרשי חז"ל
בפרשת וזאת הברכה 41 פסוקים = אלי
כהושעת אליס בלוד עמך. בצאתך לישע עמך. כן הושע נא (סדר הושענות)

הושענא רבה – מרבנים בתפילות ותחנונים בהושענא רבה, כי הוא סיום נ"א יום שנתנו לישראל בחסד עליון לעשות בהם תשובה ותתקבל תשובתם, והם שלושים דאלול מיום ראשון של ר"ח וכו"א יום דתשרי רמז לדבר אין נא אלא לשון בקשה לכך נתנו נ"א יום לצורך הבקשות ותחנונים ויום זה הוא סיום יום נ"א, ולכן נקרא הושענא רבה כלומר הושע את יום נ"א שהוא רבה דהכל הולך אחר החתום. בליל הו"ר בעת חצות לילה נגמר ונעשה בחינת חותם החיצון למעלה, כי ביוה"כ נגמר חותם הפנימי שהוא העיקר יותר, ולכן בהו"ר נמסרין הפתקין, ואע"פ שנמסרו הפתקין יש עוד זמן להצלה עד יום שמיני עצרת, ולכן צריך להתעורר בתשובה גדולה בהו"ר ויהיה לבו חרד בתשובה כל היום כולו. (בא"ח וזאת הברכה)

זוהר הקדוש – ביום השביעי של החג, הוא סיום הדין של העולם, והפתקים יוצאים מבית המלך, והגבורות מתעוררות ומסתתרות ביום הזה, וערבי נחל (תלויים) בהם. וצריכים לעורר גבורות למים, ולהקיף שבע פעמים כדי לריות את המוצנח הזה מהמים של יצחק, משום שהבאר הזו של יצחק מתמלאת מים, וכשמתמלאת מים, כל העולם מתברך במים. וביום הזה צריכים גבורות למים, ולסיים אותה אחר כך, שהרי ביום הזה מסתים הדין. ומשום כך צריכים לחבט אותם בקרקע שלא ימצאו, שהרי זהו יום של התעוררות וסיים. ולכן התעוררות וסיים הוא שעושים בערבי נחל. (פרשת צו דף לא ב – מתורגם)

מאד מאד יזהר בתפילות שמיני עצרת לאומרים בכוונה גדולה כי מלבד שכל תיקון של הימים מיום ראש השנה עד שמיני עצרת הוא נשלם והכל תלוי ביום הזה, עוד בה כי אין בכל אלו הימים יום רצון לה' לשמוע ה' תפילות בכל מה דבעי כיום הזה. הנה מבואר מלשון הזוהר הקדוש דכל מה ששואל מהקב"ה, מתקבל תפילות ועושה בקשתו, ואם כן מן הראוי הוא להיות כל היום מתבודד עם קונו ללמוד בתורה ולעזור ולרצות לפני ה' שישמע תפילות ויעשה בקשתו. (מועד לכל חי סימן כה)

שאלה – מה הטעם שמסיימים ומתחילים את התורה ביום אחרון ולא סוכות ולא בראש השנה שהוא היום הראשון של השנה. **תשובה** – כדי להטעות את השטן שלא ידע מתי יהיה ראש השנה שהוא יום הדין ולא יקטרג על ישראל, וכיון שנדחה הסיים והתחלה מיום ראש השנה, דחוהו עד כלות כל הימים הטובים, כדי שלא יצטרכו להפסיק בפרשיות שקוראים ביו"ט. (טעמי המנהגים בשם לבוש תרס"ט)

וליוסף אמר מברכת י-הוה ארצו ממגד שמים משל ומתהום רבצת תחת. וממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחים. וכו' (יג-יד)
שאלה – מה הטעם שברכת יוסף היא הארוכה ביותר ונתברך שתתרבה נחלתו יותר מכל השבטים.

תשובה – לפי שכשחטא אדם הראשון על ידי אשתו, נתקללה האדמה, ולפי שנתקללה על ידי מי ששמע בקול אישה, נתברכה על ידי יוסף שלא שמע לקול אדונתו. (הרא"ש) דכתיב כי שמעת לקול אשתך. **אריזה האדמה בעבורך** (בראשית ג יז) אבל יוסף שלא שמע לקול האישה כדכתיב **ולא שמע אליה** (שם לט י) **לפיכך מברכת י-הוה ארצו**. (החזקוני) כתב האוה"ח - אולי לפי שעתידין לומר בני יוסף ליהושע שצר להם המקום להיותם עם רב (יהושע יז יז) לזה ברך ארצם להתרחב. **עוד** לפי שיוסף זן ופרנס כל ישראל, ומצינו שהעלה ה' עליו בשביל זה כאילו ילדם דכתיב (תהלים עז טז) **בני יעקב יוסיף סלה**, ואמרו ז"ל (סנהדרין יט) לפי שפרנסם נקרא על שמו, לזה ברכו ברוב טובת הארץ מדה. כתב המלבי"ם - ובני יוסף היו מרובים כמספר אנשים משני שבטים שבזה נתקיים (בראשית מה) **אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי**.

הטעם שכפל ברכות יוסף יותר מכל שאר השבטים – לפי שיוסף היה ראוי לשתי ברכות. אחת כנגד זמן השביה והמאסר, והשני כנגד זמן המלוכה, שלא גבה לבו ולא רמו עיניו, וזהו **תבואתה לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו** כלומר קצת הברכות היו ראויות לו מצד יוסף הצדיק השליט על הארץ. וקצת הברכות על שהיה נזיר אחיו ופרוש מהם בזמן העוני והמאסר. וכן אמר יעקב **ברכת אביך גברי** עליך יותר מכל האחרים, וזהו **תהיין לראש יוסף** זהו יוסף בכבודו ובמלכותו **נזיר אחיו** בזמן שאחיו היו פרושים ממנו. ולכן משה כפל ברכותיו. (צורר המור)

אדם הראשון שהיה מושל על כל האדמה כאשר חטא נתקלל כל מה שהיה לו, וגם יוסף כאשר כפה יצרו ונתברך, נתברך כל אשר שלו. (מושב זקנים)

וממגד ארץ ומלאה ורצון שכני סנה תבואתה לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו. (לג טז) פרש"י - כמו 'שוכן סנה': ותהא ארצו מברכת מרצונו ונחת רוחו של הקדוש ברוך הוא, הנגלה עלי תחלה בסנה.
אמרו רז"ל במה שנמכר יוסף לעבד כיפר העבדות מגזירת **ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה** (בראשית טו יג) ולא נשאר אלא העינוי. ואם כן אלמלא נמכר יוסף היה מתקיים גם גזירת **ועבדום** בישראל והיתה השכינה בגלות ח"ו. ועתה יוסף כיפר העבדות וכל השעבוד היה ק"ו שנים, כמ"ש בסדר עולם 'נמצא משמת לוי ועד שיצאו ישראל ממצרים ק"ו שנה ואין השעבוד יותר על כן ולא פחות מפ"ו שנים בשנותיה של מרים ולמה נקרא שמה מרים על שם מירור'. וכל זה גרם יוסף שלא היה גלות לשכינה כי אם ק"ו שנים כמנין **סנה** (116 עם הכולל). וזהו זכות ליוסף ובזה יכלו לצאת שאם לאו היו נטמעים ועי"ז זכו לארץ ישראל וא"כ דין הוא שתהיה **מברכת י-הוה ארצו**. (חומת אנך)

אף חבב עמים כל קדשיו בידך והם תפיו לרגלך וישא מדברתיך. (לג ג)
במדרש – דבר אחר אף חבב עמים מלמד שלא חלק הקדוש ברוך הוא חבה לאומות כמו שחבב לישראל. (ילקוט"ש ח"א רמז תתקנא)

שאלה – קשה במה שהזכיר לשון אף, שהרי במקום חבב לא שייך אף שהוא לשון קצף.
תשובה – רצה לומר שחבב את ישראל ומחמת חבבן טומאתן, כדי שלא יעשה אדם תרנד מעצמות אביו (משנה ידים ד). היינו לשון אף מורה שיש אף וקצף בישראל שהם מטמאין. והפסוק מפרש שישראל מטמאין הוא מחמת חבב, ומחמת חבבן טומאתן. ואמרין בגמרא (בב"ק כז:) מי שבוטע ברגלו זהו בושת גדול. וזהו כוונת הפסוק **אף חבב עמים** רצה לומר שחבב ישראל מהעמים, באם מביא אף עליהם, כי **כל קדשיו בידך** מכה אותם רצה לומר בלא מכת ביזיון ובושת, מה שאין כן העמים אומות העולם כשמכה אותם מכה אותם ברגלו לכן אמר **והם תפיו לרגלך** במכת בושה וחרפה. (ווי העמודים פרק כ"ג מב) וכתב רבינו בחיי - אף בשעה שקראם העם שהוא לשון גנאי כענין שכתוב (במדבר כה) **ויחל העם**, (שם כא) **וידבר העם**, (שמות לב) **ויחל העם**, (שם) **וירא משה את העם**, או יאמר **אף חבב** אף בשעת האף הרי הוא מחבבן ולא תזוז אהבתו מהם, למה לפי שהם **עמים** שלו, **כל קדשיו בידך**, כל המקודשים שבישראל והם בני לוי שמסרו את עצמם למיתה בידך, וזה היה בעון העגל שבאו כל קרוביהם ועשו רצונך.

אף חבב עמים אפילו בשעת זעמו הוא מחבב לישראל שנאמר (חבקוק ג ב) **ברגז רחם תנפור, אף לשון כעס**. **חבב** בגימטריא י"ב, הם י"ב שבטים. **כל קדשיו** כלומר כל הצדיקים המקודשים לפניו בכל דור ודור, **בידך** בגימטריא ל"ו, ויאמר לו פה יהיה ורעך. (בראשית טו ה) אש"ר כל חוכי לו (ישעיה ל יח). **תפיו לרגלך** נעשו כתותם בשבילך 'אלו תלמידי חכמים שעוסקין בתורה ומכתתין את רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמד תורה' תנחומא וזאת הברכה ה, ובעבור כבוד תורתך סובלים עול מלכויות. **וישא מדברתיך** יראה מדבורך, דכתיב (איוב מא יז) **משותי וגוריו אליהם**.

תפיו לרגלך ישא מדברתיך ר"ת תלים, וסמך ליה תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, לומר לך כל האומר תהלים בכל יום כאילו קיים כל התורה כולה, ולכך יש בתהלים חמשה ספרים כנגד חמשה חומשי תורה. (רבינו אפרים)

אף חבב עצמים אפילו בזמן שהקב"ה מחבב את העמים **כל קדשיו בידך**, כי כל העמים נמסרו לשלטון השרים, ואילו עם ישראל נתון להשגחת הש"י, כי כשבאה טובה לאומה היא באה ע"י המזל, והם תפיו לרגלך האומות מסורים למזלות שהם תחת רגלי השכינה כביכול, שיכול לשנות את השר והמזל, ולמה זכו ישראל לכך **ישא מדברתיך** זכור לשמוע ב' דברות הראשונות מפי הקב"ה, ואנו שומרים אותם, כמו שאומר אח"כ **תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב** ואין הדבר עלינו למשא ח"ו אלא אנחנו שומרים התורה והמצוות כנחלה יקרה שמקבל אדם מאביו, וכן קבלנו על עצמנו לשמור התורה והמצוות עד סוף כל הדורות. (מעם לועז)

אף חבב עצמים הם שאר אומות שכל קדושיהם נותנין עצמן בידך ומתגייירין, אבל והם כלומר ישראל **תפיו לרגלך** שעמדו בתחתית הר סיני במתן תורה לקבל את התורה ויתרון רב להם. (פענח רוא) **אף חבב עצמים** בגימטריא גרים (253) שאף גרים העתידין להתגיייר עמדו בסיני. (בעה"ט)

אף חבב מתחיל בא' ומסיים בך כמו בעשרת הדברות, זהו (תהלים עג) **אף טוב לישאאל א-להים**. (הרוקח)

יחי ראובן ואל ימת ויהי מתיו מספר. (ל"ג ו) תרגום אונקלוס - יחי ראובן בסיני עלמא ומותא תנינא לא ימות ויקבלון בניה אסתנהון במניניהון. גמרא (סנהדרין צב). אמר רבא: מניין לתחית המתים מן התורה? שנאמר: **יחי ראובן ואל ימת**. 'יחי ראובן' - בעולם הזה, 'אל ימת' - לעולם הבא. פירש"י - שלא יזכר לו מעשה בלקה.

שאלה - מהיכן ניתן להביא ראיה מהפסוק עצמו שהכוונה לעולם הבא.

תשובה - מאחר וכתב ימת בכתב חסר ו' משמע שאין הכוונה מיתה ממש אלא מיתה בעולם הבא, לכך כתיב חסר. (טעמא דקרא)

יחי ראובן ואל ימת - לא אומרים יחי אלא למי שמת וזה ראובן שהמית עצמו בשק ובתעניות שהיה מתענה, כמו שאמרו חז"ל (ב"ר פ"ד י"ט) על **וישב ראובן אל הבור** (בראשית לו כט) עוסק היה בשקן ובתעניות, על שבלבל צויו אביו, והוא פתח בתשובה תחילה והביא חיים לעולם, לזה **יחי ראובן ואל ימת**. מי שמת בלא תשובה הוא מת, אבל כשמת אחר ששעה תשובה הוא חי, וזהו שתרגם ומותא תנינא לא ימות, שלא יבוא בגלגול פעמים רבות, נמצא שמת כמה מיתות עד שבאו למספר, **מתיו בשו"א** אין משמעות מתים אלא אנשים. (שפתי כהן)

ולאשר אמר ברוך מבנים אשר יהי רצוי אחיו וטבל בשמן רגלו. (לג כד)

פירש"י - ראיתי בספרי אין לך בכל השבטים שנכתב ב'בנים' ב'אשר'. **ואני יודע כיצד**.

מבאר השל"ה - ע"פ הגמרא (בב"ב יב) מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים? רבי אליעזר אומר: יפזר מעותיו לעניים. כתיב (משלי כא כא) רִדְף צִדְקָה וְחָסֵד יִמְצָא חַיִּים צִדְקָה וְכְבוֹד, רבי יהושע בן לוי אמר: כל הרגיל לעשות צדקה - זוכה, הוי"ו לו בנים בעלי חכמה, בעלי עושר, בעלי אגדה. בעלי חכמה - דכתיב: 'ימצא חיים'. בעלי עושר - דכתיב: 'צדקה'. בעלי אגדה - דכתיב: 'וכבוד' - כתיב הכא: 'וכבוד', וכתב התם: 'כבוד חכמים ינחלו'. ונראה לפרש על דרך הנזכר לעיל, ונרמז גם כן (בראשית מט ט) **מאשר שמנה לחמו ולמה והוא יתן מעדני מלך**, כלומר שאינו נותן לעני מהגרוע אלא מעדנים. לקיים (ויקרא ג טו) **כל חלב בן-הזהב**. (אוצרת השל"ה)

כל הרגיל לעשות צדקה, וזכה לבנים בעלי חכמה, בעלי עושר. **שאלה** - מה הקשר בין מצוות הצדקה לכך שזוכה לבנים בעלי חכמה, בעלי עושר.

תשובה - לפי שהיא מדה כנגד מדה, הוא החיה את העני זוכה לבעלי חכמה דכתיב בחכמה **והחכמה תחיה בעליה** (קהלת ז, יב). הוא חיסר ממנו ועושרו בצדקה זו זוכה לבנים בעלי עושר. הוא כיבד את העני בצדקה זו שנתן לו שלא נתבזה בעיני הבריות יזכה לבנים בעלי כבוד. (בן יהוידע שם)

מבנים אשר יהי רצוי ראשי תיבות מאיר, על שם השמן שמאיר במנורה. (שפתי כהן)

אשריה ישאאל מי כמוך עם נושע ביה הזה מגן עזרה ואשר חרב גאותה ויכששו איביה לך ואתה על במותימו תדרף. (לג כט)

שמחת תורה - היום האחרון של חג הסוכות נקרא בפי כל ישראל 'שמחת תורה', ושמיים ביום ההוא עם התורה.

איתא בזוהר (אמור מה) וְעַל דָּא קְתִיב, עֲצַרְתָּ, תְּקַוּוּמוּ: כְּנִישּׁוֹ. והאי יומא, יעקב הוא רישא להדוונתא, וכל אינון אוישפיו תדאן עמיה. ועל דא קתיב, (דברים ל"ג:כ"ט) **אשריה ישאאל מי כמוך**. וכתב, (ישעיהו מט:ט"ז) **ויאמר לי עבדי אתה ישאאל אשר בך אתפאר**.

וכיון דיעבד מותא תתן **אמת ויתן אמת לייעקב** (מ"ה ז כ) הוא התורה תורת אמת, בריך רחמנא דיהב אורינאן תליתאי, לעם תליתאי, על ידי תליתאי, ביום תליתאי, בירקא תליתאי (שבת פח). ויעקב שלישי לאבות, ונקרא היום הזה יום שמחת תורה. (בני יששכר תשרי מאמר יג ה)

ויקבר אתו בגי בארץ מואב מול בית פעור ולא ידע איש את קברתו עד היום הזה. (לד ו)

משנה (אבות ה ו) עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות וכו' וקבורתו של משה.

אמר רז"ל (סוטה יד). **'ויקבר אותו בגי בארץ מואב מול בית פעור'**. אמר רבי ברכיה: סימן בתוך סימן, ואפילו הכי: 'ולא ידע איש את קברתו'. וכבר שלקה מלכות הרשעה אצל גסטרא של בית פעור: הראנו היכן משה קבור. עמדו למעלה - נדמה להם למשה, למטה - נדמה להם למעלה. נחלקו לשתי תלות, אותן שעומדים למעלה - נדמה להם למטה, למטה - נדמה להם למעלה, לקנים מה שנאמר 'ולא ידע איש את קברתו'.

מפני מה הוסתר קברו של משה מעיני בשר ודם, כדי שלא יבואו בני ישראל לקברו לפני גלותם, ויתחננו לפניו בבכיה שיתפלל בעדם וכך יבטל משה רבינו את גזירת הגלות הארוכה.

שאלה - וכי רצה הקב"ה להרע לישראל כ"כ ח"ו, עד שרוצה לסתום להם את כל דרכי התפילה, ואמר רז"ל (ילקוט ש) שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים, והרי עם סגולתו אנהנו.

תשובה - כדי להגיע לגאולה אמיתית ותיקון השלם דרושים מעשינו. רק כאשר יתעורר כל איש ישראל לתקן עצמו שישב הוא בתשובה שלימה, אז תבוא הגאולה במהרה בימינו. הסתרת קבורתו של משה טומנת בתוכה מסר הקב"ה רוצה בכך רשאים אתם לזכות בתפילת הצדיקים בעבורכם, אמנם עליכם להיות ראויים שהעמכם ולהביא את התיקון לידי גמר ושלימות ולשוב בתשובה אמיתית וכאשר אתם ראויים להתקרב את השם יחיש את גאולתכם במהרה. (ברכת אבות פ"ה מ"ו)

חמשה זוגות נקברו במערת המכפלה, ג' נגלות וב' נסתרות, הגלויים הם: אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה. והנסתרות הם: אדם וחוה משה וצפורה. (ספר התמונה - מיוחס לרבי נחניה בן הקנה ולרבי ישמעאל)

משה עבדי מת ועתה קום עבר את הירדן הזה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל. (יהושע א ב) מפתח לשמחת תורה

אמר רב יהודה, אמר רב: בשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן, אמר לו ליהושע: שאל ממני כל ספיקות שיש לך. אמר לו: רבי, כלום הנחתך שעה אחת והלכתי למקום אחר? לא כך כתבת בי **'ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל'**? מיד תשש כחו של יהושע, ונשתכחו ממנו שלש מאות הלכות, ונולדו לו שבע מאות ספיקות, ונעמדו כל ישראל להרגו. אמר לו הקדוש ברוך הוא: לומר לך אי אפשר, לך וטורדו במלחמה, שנאמר: **'ויהי אחרי מות משה עבד י-הוה ויאמר י-הוה'** (תמורה טז).

שאלה - למה לא רצה הקב"ה להזכיר לו מה ששכח, הרי אין זה הלכה חדשה 'וכי מדכרי ליה מדכר' כאשר מזכירים לו דבר שלמד באותה שעה נזכר.

תשובה - הכוונה שכל מה שהקב"ה היה צריך לומר בתורה כבר אמר למשה ויותר מזה אין צורך שהכל כבר נכלל בתורה ואפשר למצאו וצריך ליגע על זה וראה שהרי עתניאל באמת החזירן מפלפולו ועל זה אמר לו 'לומר לך אי אפשר' היינו שאין צורך לומר ואם תיגע תמצא הכל בתורה וזה עבודת האדם בכל הדורות לברר הכל על ידי התורה ואין שייך לומר זה מן השמים. (טעמא דקרא)

חידה בפרשה - מנין התיבות שבסוף חמשה חומשי תורה כמנין **אני בינה**! (רבינו אפרים)

הביאור: מניין התיבות של חמשת הפסוקים האחרונים החותמים כל אחד מחמשת חומשי התורה, מגיעים בדיוק למספר זה.

סוף חומש בראשית ו**ימת יוסף בן מאה ועשר שנים ויחנטו אתו וישם בארון במצרים**.

סוף חומש שמות **פי ענן י-הוה על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם**.

סוף חומש ויקרא **אלה המצוות אשר צוה י-הוה את משה אל בני ישראל בהר סיני**.

סוף חומש במדבר **אלה המצוות והמשפטים אשר צוה י-הוה ביד משה אל בני ישראל בערבת מואב על ירדן ורחו**.

סוף חומש דברים **ולכל היד התנזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל**.

הרי ס"ז תיבות, לכך משבחת התורה ואומרת (משלי ח יד) **לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה**. אני חמשת החומשים הללו בגימטריא **בינה** (67).

כמה פעמים מוזכר משה רבינו בתורה - משה נזכר בתורה 592 פעמים, וכן ישראל. ללמד ששקול משה כנגד כל ישראל. (מנחת יהודה בשם מגלה עמוקות)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadlan18@gmail.com
לקבלת העלון בשמיני יתן לפנות לכתובת